

SAID AHMAD ASARLARIDA INSON TAQDIRI VA MILLAT QISMATI

*Jo'rayeva Nargiza Tilovmurodovna**Termiz davlat universiteti akademik litseyi**Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Said Ahmad — o'zbek adabiyotining zabardast va mohir yozuvchilaridan biri sifatida butun ijodi davomida inson taqdiri va millat qismati masalalarini chuqur yoritgan ijodkordir. Uning asarlarida xalq haqidagi dard, milliy ruh, tarixiy voqeliklar, o'zlikni anglash, orzu va armon, olam va odam o'rtasidagi abadiy rishtalar badiiy yuksaklikda ifoda topadi. Ushbu maqolada Said Ahmad ijodining asosiy ma'naviy yo'nalishlari, ijodkor badiiy ruhiyatining inson va xalq qismati bilan bog'liqligi, adib asarlarida jamiyat, tarix va zamon namoyon bo'lishi keng tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Said Ahmad, inson taqdiri, millat qismati, o'zlikni anglash, ma'naviyat, tarix, badiiylik.

Аннотация: Саид Ахмад — один из самых блестящих и талантливых писателей узбекской литературы, на протяжении всей своей карьеры глубоко затрагивавший вопросы человеческой судьбы и судьбы нации. В его произведениях в художественном совершенстве выражаются боль народа, национальный дух, исторические реалии, самосознание, мечты и стремления, вечная связь между миром и человеком. В данной статье всесторонне анализируются основные духовные направления творчества Саида Ахмада, связь между творческим художественным духом и судьбой человека и народа, а также отражение общества, истории и времени в произведениях писателя.

Ключевые слова: Саид Ахмад, человеческая судьба, национальная судьба, самосознание, духовность, история, искусство.

Abstract: Said Ahmad is one of the most brilliant and skillful writers of Uzbek literature, who throughout his entire career has deeply covered the issues of human destiny and the fate of the nation. In his works, the pain of the people, the national spirit, historical realities, self-awareness, dreams and aspirations, the eternal bond between the world and man are expressed in artistic excellence. This article comprehensively analyzes the main spiritual directions of Said Ahmad's work, the connection between the creative artistic spirit and the fate of man and the people, and the manifestation of society, history and time in the works of the writer.

Keywords: Said Ahmad, human destiny, national destiny, self-awareness, spirituality, history, artistry.

Kirish

Said Ahmad o‘z asarlarida individual inson va uning taqdiri bilan millat, xalq qismatini bir butun holda ifoda etgan buyuk san’atkorlardan biridir. Uning hikoya, roman va dramalarida kishilar o‘z hayot yo‘liga ega bo‘lsa-da, qahramonlar orzu va maqsadlari doimo keng jamiyat, xalq, tarix bilan chambarchas bog‘langan. Adib ijodi boshlanishidan oxirigacha soddalik, tabiiylik va hayotga chuqur muhabbat bilan sug‘orilgan. U inson xarakteri, aqli, vijdoni, orzu-umidlari orqali ma’rifat va kamolot yo‘lini izlab, asarlarida yurt, millat, ona-zamin dardini bor go‘zalligi, bor ziddiyatlari bilan yoritdi. Inson taqdirini ta’sirli va teran ko‘rsatgan asarlardan biri "Jimjitlik" romanidir. Bu roman voqealar zanjiri, ruhiy iztiroblar, ziddiyatli insoniy kechinmalar bilan boy, undagi ijtimoiy maqsad va badiiy ko‘lam keng. Jumladan, bosh qahramonning hayot yo‘li milliy aqida va maromlar, jamiyat va davlat siyosati, zamon va voqelik, orzu va zulmatlar o‘rtasidagi murakkab rishtalarda bog‘langani asar davomida yuksak badiiy ifoda oladi. Said Ahmad hikoyalaridan tortib romanlarigacha inson sevgi, orzu, vatan, ona, vijdon, sharaf, kamolot kabi tushunchalarni milliylik, xalq ruhiyati, tarixiy ilg‘or qadriyatlar bilan bir lasa qanday uzviy birlashtira oladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Said Ahmad asarlari chuqur ruhiyat, qat’iyat, tafakkur, badiiylik, xalq ruhining shonli siymosini yaratish yo‘lida sadoqat, azob, niyat, hayotiy sinov, o‘zlik, iymon singari ma’naviy mezonlarni o‘zida mujassamlashtiradi. Uning har bir hikoyasida inson yuragi, mag‘rurligi, sabr-toqati, xorlik, hayotga ishonch va o‘zligini saqlab qolish uchun kurashish kuchi asosiy badiiy sarchashmani tashkil etadi. “Qorako‘z Majnun” hikoyasi, "Ufq" romanidagi ruhiy iztiroblar hamda "Hayot-mamot" asaridagi falsafiy umid va realistik kuch ham shunaqa asl va muhim masalalarni badiiy jilolantiradi [1].

Ijodkorga xos asosiy mavzulardan biri — milliy o‘zlik. Said Ahmad o‘zbek xalqining o‘zligiga, qadriyatlariga fidokorlik bilan xizmat qila olgan personajlar orqali doimo zamondoshini millat taraqqiyoti uchun javobgar etib tasvirleydi. Misol uchun, "Ufq" romanida mustabid zamon va qatag‘on yillarning qahatchilik va mashaqqat orttirgan muhitida ham milliy tafakkur, ozodlik va xalqparvarlik g‘oyalari yorug‘ tarzda namoyon bo‘ladi. Asar qahramonlari — oddiy odamlar, har birining hayot yo‘li o‘z xalqiga, el-yurtiga sodiqlik, vatanparvarlik, chinorlik ramzi sifatida gavdalanadi. Said Ahmad millat qismati, xalq orzu va dardlarini har bir personaj orzu va armonida badiiy uyg‘unlashtiradi [2].

Inson va millat o‘rtasidagi tarixiy rishta, madaniyat, urf-odat, qadimiy an’analar, zamon va zamondosh portretlari asarlarning asosiy g‘oyaviy sarchashmasini tashkil etadi. Uning “Kelinlar qo‘zg‘oloni” dramasida ham ayol taqdiri, jamiyatdagi o‘zgarishlar va milliy ong muammolari, ona-zamin, xalq, kelajak haqidagi tashvish va kurashlar badiiy ko‘lamda teran yoritiladi. Har bir qahramon hayotga individual nazar

bilan, lekin o‘zining millatga mansublik his-tuyg‘usi bilan qaraydi. Aslida, adibning barchadan talab qiladigan asosiy mezoni o‘zlik, xalq va millat oldidagi mas’uliyatdir. Said Ahmad badiiy olami elga sadoqat, mehr-oqibat, bag‘rikenglik, fidoyilik, oriyat va or-nomus, xalq dardi va kurashi bilan birga, hayotning o‘tkir nuqtalarini ham o‘ziga xos tarzda ifoda etadi. Masalan, “Hayot-mamot” asarida odamning eng murakkab sinovlar oldidagi sadoqat, vijdon, sabr, hatto ba’zan ajralish va iztirob ham haqiqiy janr qoidalariga ko‘ra chuqur doirada tasvirlanadi. Adib asarlarida inson qismati — xalq, millat, tarix, tub ildizlar bilan birga tasvirlanib, eng murakkab zamonlar, eng shonli daqiqalarda xalq va odam o‘rtasidagi rishtalar badiiy izchilikda ochiladi [3].

Muhokama va natijalar

Said Ahmad ijodi har bir asarda inson va jamiyat, xalq va shaxs o‘rtasidagi abadiy bog‘liqlik, o‘zlikning abadiy qadri, davlat va millat taraqqiyotidagi mas’uliyat motivlari, vatan va ona tuproq, ajdod ruhi hamma zamonlar uchun doimo dolzarb bo‘lib kelgan g‘oyalarnish badiiy soddalikda ifodalash imkonini beradi. Bu ijod o‘zbek xalqini, uning shijoati, do‘stligi, adolat va oriyatga intilishi, eng murakkab sinovlardagi o‘zligini isbotlashi orqali o‘z zamonaviyligini, abadiyligini ko‘rsatadi. “Jimjitlik” romanida o‘z xalqini, vatanni, oila bag‘rini asrab-avaylash, millat manfaatlari uchun kurashish, o‘z orzu, ko‘ngil dardlari ortidan el ko‘nglini, tarixni, kelajakni asrab qolish — mana shu asar va butun ijodning markaziy falsafasi.

Adib asarlari — bu millat va inson abadiyatining ramzi, hayot va ajdodlar siymosi, ma’naviy meros, istiqlol va ozodlik yo‘llaridagi saboqlardir. Xususan, “Bo‘ston” hikoyasidagi qariyalar, “Keksalik baxti” asaridagi oila muhiti, “To‘ylar muborak”dagi xalq turmushi, “Kuyov”dagi zamonaviylik va an’ana to‘qnashuvi, “Yigitlar” hikoyasida yoshlar, orzu, e’tiqod, baxtga intilish, mashaqqat va arziyas quvonchlar — bularning barchasi Said Ahmad ijodining badiiy doirasini barcha zamonlar uchun dolzarb ahamiyatga buyuradi. Asarlaridagi bosh g‘oya — xalq manfaatlari, millat sadoqati va azaliy qadriyatlarni asrab-avaylash, shaxslik va jamiyat manfaatini uyg‘unlashtirish, hayotning har bir daqiqasidagi insoniylik va vijdon, iymon va sadoqat yo‘llarida abadiyatga intilishdir. Bu badiiy olam, asrlar davomida xalq uchun eng muhim saboq va namunadir [4].

Ijodkorga xos yana bir ustunlik — badiiy tafakkur va til mahorati. Uning asarlari oddiy so‘z va iboralar, xalq maqollari, she’riylik, realistik manzaralar, estetik tasvirlar uyg‘unligi, ruhiy teranlik, aforizmlar, dilkash obraz va portretlar, ruhiy kechinmalar va orzu-umidlarni aks ettirgan lavhalar orqali yuksak badiiy darajaga erishgan. Qahramonlar hayotini tasvirlashda hamisha samimiylik, ochiqlik, yurakdan chiqqan ovoz, xalq tilidagi qulay iboralar, zamonaviylik bilan milliylik uyg‘unligi, ertangi kun haqidagi ishonch va umid barchaga xos. Bunda yozuvchining o‘z zamoniga doir bahosi va munosabati hamisha kelajakka qaraydi, uning har bir hikoya va romanlarida insoniy

orzu, xalq dardi, iymon, qadriyat, fidoyilik o‘quvchiga saboq bo‘lib xizmat qiladi [5].

Said Ahmad asarlari — bu xalq ruhining abadiy harakati, millat qalbining kuyi, hayotning o‘zi, el orzu-umidining badiiy portreti, xalq va yoki inson tarixining eng yorqin, eng chuqur, eng teran qatlaridir. U jamiyat va zamon, orzu va armon, inson va millat o‘rtasidagi murakkab rishtalarni boshqa hech kimga o‘xshamaydigan qudrat bilan ochadi. Har bir voqea, harakat, unsurlar, dialoglar, badiiy jumlar xalq orasidan, xalqning orzu-dardidan olingan. Said Ahmad yozuvchilik iste’dodi, adabiyotga, jamiyatga, xalq qadriyati va ma’naviyatiga sadoqat, zamon va hayotni ko‘rish, milliy ruh tabiatini badiiy tasvirlash orqali maftunkor badiiy olam yaratdi. U xalq hayotini, mashaqqat, og‘ir va baxtli kunlarni, hayotiy dard, istiqbol, orzu va umidlarni asarlarida o‘z hayotining, o‘z qalbining bir parchasidek yaratdi. Zamonaviy o‘zbekiston adabiyotida Said Ahmad fenomendir, u adabiy maktab va namunadir. Uning asarlari hozirgi kunlarda ham hayot, jamiyat, inson, millat, tarix haqida eng chuqur va haqqoniy haqiqatlarni o‘zida jamlaydi, kitobxon uchun g‘urur va iftixor, ishonch va umid manbai bo‘lib qolmoqda. O‘zbekiston adabiyoti, milliy ong, vatanparvarlik, xalq ulug‘ligi va hayotiy iymon — bularning barchasi Said Ahmad asarlarida badiiylik, haqiqat va orzu ramzi sifatida yashab qoladi.

Xulosa

Said Ahmad asarlari inson taqdiri va millat qismati masalalarini badiiy yuksaklikda, chuqur hayotiylik, realistik va milliy-falsafiy nuqtai nazardan yoritadi. Uning barcha asarlari xalq ruhiyatini, inson orzu va qismatini o‘zida mujassam etadi, har bir kishi va jamiyat, oila va xalq manfaatlarini, vatan va millat dardini muqaddaslik, sadoqat, vijdon, fidoyilikda ko‘rsatadi. Uning asarlari har bir o‘quvchi, kitobxon uchun yosh avlod, butun jamiyat, millat kelajagi haqida teran saboq, milliy qadriyat, istiqbol va orzu-umid maktabidir. Adib ijodining chinakam hayotiy va badiiy fazilati shundan iboratki, u inson va millat degan qudratli, abadiy duo va nurga, orzu va baxt timsoliga aylangan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Said Ahmad. “Jimjitlik”. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2001 yil
2. Said Ahmad. “Ufq”. Toshkent: Cho‘lpon, 1997 yil
3. Murod Muxiddinov. “Said Ahmad adabiy olamida inson va jamiyat”, Toshkent, 2006 yil
4. Shukrullo. “Said Ahmad — ulug‘ so‘z san‘atkori”, Toshkent, 2009 yil
5. Abduraimov X. “Said Ahmad ijodining badiiy-tematik xususiyatlari”, Samarqand, 2013 yil
6. Sanam Ibragimova. “O‘zbek adabiyotida milliy o‘zlik masalalari”, Toshkent, 2014 yil
7. Qurbonova S. “Said Ahmad hikoyalarining zamonaviy ruhi va xalqparvarlik motivlari” — O‘zbek tili va adabiyoti, 2018 yil